

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİ TERCİH ETMEDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLERİN ARAŞTIRILMASI: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ

Erkan OKTAY*

Serhat ÇAMKAYA**

Semra AYDIN***

Özet

Bu çalışmanın amacı, sosyal güvenlikte yeni yaklaşım olan bireysel emeklilik sistemi algısını ölçmektir. Kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen 665 kişiye bireysel emeklilik sistemini tercih etmeyi isteyip istemedikleri sorulmuştur. Katılımcıların %46.8'inin BES'i tercih ettiği tespit edilmiştir. Daha sonra bu tercihte etkili olabilecek demografik ve sosyo-ekonomik faktörler irdelenmiştir. Yapılan ki-kare bağımsızlık testleri neticesinde bireysel emeklilik sistemi tercihi üzerinde etkili olabilecek değişkenlerle ikili lojistik regresyon modeli kurulmuş ve kurulan modelin istatistiki bakımdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Kurulan ikili lojistik regresyon modeli sonuçlarına göre %5 önem seviyesinde bireylerin yaşları (1), aylık tasarruf miktarları (2), bireysel emeklilik sisteminde kalma fikri (3), bireysel emeklilik fonunca yapılan kesintiler bilip bilmemesi (4), bireysel emeklilik fonunda biriken tutarı bilip bilmemesi (5), ev alma düşüncesi (6), birikimlerini kendi işine yatırım yapma düşüncesi (7), kişisel geleceğini güvence altına alma fikri (8) bireysel emeklilik sistemi tercihini etkileyen hususlardır. İkili lojistik regresyon modeli sonuçlarına göre bireysel emeklilik sigortası yaptıрма fikri (9) ve araba alma düşüncesi (10) %10 önem seviyesinde bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir.

Anahtar Kelimeler: Lojistik Regresyon Analizi, Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi

Gönderilme Tarihi: 21.10.2019

Kabul Tarihi: 20.11.2019

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, E-posta= erkanoktay@atauni.edu.tr. Orcid No: 0000-0002-1739-3184

** Dokt. Öğr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, E-posta= serhatcamkaya36@gmail.com Orcid No: 0000-0003-4373-1922

*** Y.L. Öğr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, E-posta= semraydn@gmail.com Orcid No: 0000-0001-5766-2070

INVESTIGATION OF FACTORS AFFECTING THE PREFERENCE OF PRIVATE PENSION SYSTEM: ERZURUM EXAMPLE

Abstract

The aim of this study is to measure the perception of the private pension system which is the new approach in social security. 665 people who were selected by easy sampling method were asked whether they want to opt for private pension system. 46.8% of the participants preferred PPS. Then, the demographic and socio-economic factors that may be effective in this choice were examined. As a result of the chi-square independence tests, a binary logistic regression model was established with the variables that could affect the individual pension system preference and the established model was found to be statistically significant. According to the results of the binary logistic regression model at a 5% significance level, the age of the individuals (1), monthly savings amounts (2), the idea of staying in the private pension system (3), whether they know the deductions made by the private pension fund (4), whether they know the amount accumulated in the private pension fund (5), the idea of buying a house (6), the idea of investing their savings in their own business (7), the idea of securing their personal future (8) are the factors affecting the choice of private pension system. According to the results of the binary logistic regression model at a 10% significance level, the idea of having private pension insurance (9) and the idea of buying a car (10) are effective in choosing the private pension system.

Keywords: Logistic Regression Analysis, Turkey's Private Pension System

GİRİŞ

Emeklilik sistemleri dünyanın çeşitli ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de önem arz eden bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin aktif çalışma hayatları bittiğinde, var olan standartlarını devam ettirmeleri zorunlu yapılan sosyal güvenlik sistemi ile genelde karşılanamadığı söylenebilir. Bu sebeptendir ki bireyler çalışma hayatları süresince çeşitli birikim ve yatırım yapma eğilimindedirler. Bu noktadan hareketle bireysel emeklilik sistemi bu ihtiyaca cevap verebilecek bir uygulama olarak göze çarpmaktadır. Bilhassa ülkemizde sistem devlet katkısından dolayı her geçen gün daha da cazip hale gelmektedir. Kişilerin bireysel emeklilik sistemini tercihlerinde birçok etkinin mevcut olduğu literatürde tespit edilmiştir.

Bu çerçeveden hareketle bu çalışmanın amacı üniversite çalışanlarının sosyal güvenlikte yeni yaklaşım olan bireysel emeklilik algısını ölçmektir.

Bu amaçla hazırlanan anket Erzurum İl merkezinde yaşayan 665 yetişkin bireye uygulanmıştır. Araştırmadaki bağımlı değişken “Otomatik bireysel emeklilik (BES) sözleşmeniz var mıdır?” sorusudur. Ankete cevap verenlerin %46.8’inin BES sözleşmelerinin olduğunu belirtmiştir. Ankette bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkili olabilecek birçok bağımsız değişkene yer verilmiştir.

Anketin birinci bölümünde demografik sorular bulunmaktadır. Bu başlık altında kişilere cinsiyeti, medeni durumu, üniversitedeki görevleri, ailelerindeki birey sayısı, ailelerinde eğitim alan birey sayısı, yaşı, kaç yıldır çalışmakta olduğu, kaç yıldır Erzurum’da ikamet ettiği, öğrenim durumları, aylık kişisel gelirleri, ailelerinin aylık kişisel gelirleri, aylık tasarruf miktarları, araba sayısı, maaş dışı gelirlerinin olup olmadığı gibi sorular sorulmuştur.

Anketin ikinci bölümünde bireylerin birikimlerini nasıl değerlendirdikleriyle ilgili birtakım sorular sorulmuştur. Bu başlık altında bireylere ev alarak, araba alarak, faize yatırarak, faizsiz biriktirerek, dövize yatırarak, altına yatırarak BES sigortası yaptırarak vs. sorular sorulmuştur.

Anketin üçüncü bölümünde bireylerin bireysel emeklilik sistemini tercih etmede hangi faktörlerin ne ölçüde etkilediği hakkında sorular sorulmuştur. Bu başlık altında kişilere kişisel geleceklerini güvence altına alma, aileyi güvence altına alma, emeklilikte ek gelir sağlama, Türkiye’de zorunlu emeklilik sisteminin yetersiz olması, ikinci bir maaş imkânı sağlama, gelecekte işsiz kalma ihtimaline karşılık güvence sağlama, deneyimli yöneticilerin bireysel emeklilik fonlarını daha iyi yönlendirecek olması gibi sorular sorulmuştur.

Anketin dördüncü ve son bölümünde ise bireylerin bireysel emeklilik sistemini tercih etmemede hangi faktörlerin ne ölçüde etkilediği hakkında sorular sorulmuştur. Bu başlık altında bireylerin sistemi tercih etmemede etkili olduğu düşünülen; bireysel emeklilik sisteminin sağlık hizmetlerini kapsamaması, döviz ve altına yatırım yapmanın daha akılcı olması, birikimi bankada değerlendirmenin daha akılcı olması, yatırım yapacak kadar çok birikimin olmaması, sisteme katılmak için geç kaldığı düşüncesi, bireysel emeklilik hakkında yeterince bilgiye sahip olmaması, emekli olunca birikimin az olması, bireysel emeklilik şirketine güvenin olmaması, mecburi olmayıp manevi açıdan sorumlu olması gibi sorular sorulmuştur.

1. Literatür Taraması

Akın (2008) çalışmasında özel emeklilik fonları ve Türkiye’de Bireysel Emeklilik sistemini incelemiştir. Ayrıca BES’de yer alan ya da almayı düşünen bireylerin portföylerini hangi enstrümanlardan oluşturduklarını belirleyebilmek için kümeleme analizinden yararlanmıştır. İstanbul ilinde 400 kişi üzerinde anket formu uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bireylerin mesleklerinin, eğitim durumlarının, gelir düzeylerinin, hayat sigortasının beklentilerini karşılama durumlarının bireysel emeklilik sistemine giriş kararlarının etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca ankete katılan bireylerin birçoğunda hem kamu sosyal güvenlik sisteminden hem de bireysel emeklilik sisteminden vazgeçme eğilimlerinin oldukça fazla olduğunu, bireysel emeklilik sistemi hakkında katılımcıların bilgi düzeyinin sınırlı olduğu ve sistemin tanıtımının yeterince yapılmadığı gibi BES’e yönelik bir takım olumsuz sayılabilecek bulgularda elde edilmiştir.

Anderson (1986) çalışmasında işgücü açısından emeklilik kararlarının gelir, enflasyon ve sağlık durumu gibi bireylerin kendileri için oldukça önem taşıyan değişkenlerin bugünkü değerleri ve gelecekte beklenen değerlerinden etkilendiği sonucu tespit edilmiştir. Bireylerin emeklilik kararlarını alırken sosyal güvenlik yardımları, resesyon veya enflasyon, işsizlik oranı, ekonomik büyüme oranı değişkenlerinin büyük önem taşıdığı ayrıca tespit edilmiştir.

Antolin, Payet ve Yermo (2012) yaptıkları çalışmada, 8 OECD ülkesinde emeklilik planlarını dikkate alarak genç bireylerin özellikle emeklilik sistemlerine gönüllü katılımın uygulandığı ülkelerde, özel emeklilik planlarına daha az sıklıkla kayıt olma eğiliminde olduklarını tespit etmişlerdir. İlavenen, bireylerin özellikle gönüllü emeklilik sistemlerinde gelirlerinde artışlar meydana geldiğini tespit etmişlerdir.

*Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması:
Erzurum İli Örneği*

Aslan'ın (2018) yılı çalışmasından elde ettiği sonuçlardan hareketle, bireysel emeklilik sistemi hakkında insanların yarısından fazlasının yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğu, fakat bu sisteme talebin yeterli seviyede olmadığını tespit etmiştir. Buna neden olan etkeninde bilgi noksanlığından değil bireylerin maddi imkânlarının kısıtlı olmasından ve sistemin uzun vadeli bir yatırım aracı olmasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Aydın ve Selçuk (2017) çalışmasında Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemine giriş ve otomatik katılımdan cayma kararını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla 130 kişiden kolayda örnekleme ile elde ettikleri veri setine lojistik regresyon yöntemi uygulayarak analiz etmişlerdir. Çalışma sonucundan elde edilen bulgulardan hareketle, yaş ve gelir düzeyi arttıkça bireyin sisteme dâhil olma ihtimalinin azaldığı tespit etmişlerdir. Ayrıca iç kontrol odağına sahip kişilerin bireysel emeklilik planına dâhil olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Otomatik katılımlı sistemde kalma ihtimalini tahmin eden lojistik regresyon modelinde ise sadece iki değişkenin anlamlılığı tespit edilmiştir. Çalışmada şimdiki zaman odaklı bireylerin cayma ihtimalinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, hali hazırda isteğe bağlı bir bireysel emeklilik planına sahip bireylerin sistemde kalma ihtimalinin diğerlerine göre 2.9 kat daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Bernasek ve Shwiff (2001) yılında yaptıkları çalışmada demografik değişkenlerin insanların emeklilik ve tasarruf düzeylerine olan etkisini araştırmışlardır. Çalışma sonucundan elde edilen bulgulardan hareketle, demografik değişkinlerin (cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir düzeyi) emeklilik tercihinde önemli bir etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir.

Bernheim ve Garrett (2003) yılında yaptıkları çalışmada, çalışanların bireysel tasarruf planları konusunda işveren kaynaklı finansal planlamada eğitiminin etkisi olup olmadığını araştırmışlardır. Ankete katılan bireylerin yaşları 30 ile 48 arasındadır ve 2055 denek üzerinde araştırma yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlardan hareketle bireylerin tasarruf kararlarının ve emeklilik kararlarının, işverenler tarafından gerçekleştirilen finansal eğitimden etkilendiği sonucu tespit edilmiştir.

Bozkuş ve Elveren (2009) çalışmasında, 2006 yılı *Emeklilik Gözetim Merkezi*'nin BES katılımcı verilerini kullanarak 1.381.172 kişi üzerinde, Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi'ndeki cinsiyet farklılıklarını analiz etmişlerdir. Çalışma bulgularından hareketle, yaş değişkenininin hem erkek hem de kadınlar için düzenli katılımlar üzerinde olumlu etki ettiğini saptamışlardır. Fakat erkeklerde olumlu etkinin daha güçlü olduğunu bulmuşlardır. Eğitim seviyesinin

yüksekliğinin kadınlar için düzenli katılımların üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını ancak erkekler için olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna varmışlardır.

Burbidge ve Robb (1980) yılında bireysel emeklilik planları ile ilgili bireylerin davranışlarını yaşam döngüsü hipotezinin teorik çerçevesi kapsamında analiz etmişlerdir. Ayrıca çalışmada Kanada'daki kamu ve özel emeklilik planları üzerinde durularak, gelir etkisinin en az ikame etkisi kadar önemli olduğu tespit etmişlerdir. Ayrıca bireyin seçtiği yeni planların etkilerinin ilk planlardan oldukça farklı şekilde gerçekleşebileceği sonucuna varmışlardır. Bilhassa analiz sonuçları 1966-1975 yılları arasındaki Kanada Emeklilik Planlarının emekli olunan yaş ile emeklilik planlarının ilerlemiş yapısı arasında yanıtıcı etkilerinin var olduğu ampirik olarak elde edilmiştir.

Clark ve Pitts (1999) yılındaki çalışmada, katılımcıların cinsiyeti, yaşları ve gelir düzeyleri gibi değişkenlerin bireysel emeklilik veya tasarruf düzeyleri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışma sonucundan elde edilen bulgulardan hareketle bahsi söz konusu olan değişkenlerin emeklilik tercihi ve tasarruf düzeyleri üzerinde etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Çetin ve Sevüktekin'in (2015) yılı çalışmasında Bursa ilinde bireylerin emeklilik sistemine girişlerini etkileyen faktörleri analiz etmeyi amaçlamışlardır. Basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile Bursa ilinde 350 kişiyle anket çalışması gerçekleştirerek bireysel emeklilik sistemine giriş kararlarını etkileyen faktörleri belirlemeyi temel amaç olarak belirtmişlerdir. Ankete katılan bireylerden elde edilen sonuçlar ışığında dört faktörün, kişilerin sisteme giriş kararlarını etkilediği tespit edilmiştir. Medeni durum, risk-sever olup olmama, finansal bilgi düzeyi ve kişilerin yatırım/harcama oranı değişkenleri bu dört faktör olarak tespit edilmiştir. Kişi eğer evliyse, yatırım kararlarında riski göze alabiliyorsa, finansal bilgi düzeyi yüksekse ve harcamalarının önemli bir kısmını yatırıma yönlendiriyorsa, BES'e girme olasılığının %76 olduğu sonucuna uygulanan istatistiki teknikle elde edilmiştir.

Çömlekçi ve Gökmen (2017) yılı çalışmasında, bireysel emeklilik sistemine dahil olmada etkili olan faktörlerin tespit edilmesi ve bu faktörlerin katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma evrenini, TR42 Bölgesi'nde sisteme üye kişiler oluşturmaktadır. Araştırma için kartopu örnekleme yöntemi ile 384 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırma için yapılan faktör analizi ile BES'e katılmada gelecek kaygısı, bilgi düzeyi, uzmanlık düzeyi ve yatırım ve güvence olmak üzere 4 faktörün etkili sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların demografik özellikleri ile bu 4 boyut arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Doğan (2016) yılı çalışmasında amaç olarak bireysel emeklilik sistemindeki yatırım fon tercihleri ile davranışsal finansal eğilim arasındaki ilişki seçilmiştir. Çalışmada davranışsal finansal eğilim göstergesi olarak risk algısı, risk alma tutumu, duygusal zekâ, temel düzey finansal okuryazarlık ve ileri düzey finansal okuryazarlık değişkenleri ele alınmıştır. Araştırma verisinin örneklemini Ankara, Bursa ve Mersin illerinde faaliyet gösteren 400 banka personeli oluşturmaktadır. Veri setinin analizi için ANOVA, Ki-kare testi, T-testi ve korelasyon analizi yöntemleri uygulanmıştır. Analizlerde bireysel emeklilik yatırım fonu tercihlerinde risk algısının, risk alma tutumunun, duygusal zekânın, temel ve ileri finansal okuryazarlık seviyesinin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Duflo ve Saez (2002) yılında emeklilik planında katılım ve yatırım kararlarına etki eden takım arkadaşı etkisini incelemiştir. Büyük bir üniversitenin aynı bölümünde çalışan kişilerin vergi ertelemeli hesaplarına kayıt yaptırma konusundaki tutumlarının birbirleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Problemin tanımlanması amacıyla, bölümde çalışan bireylerin cinsiyet, yaş, durum, kıdem durumları dikkate alınarak alt gruplara ayrılarak çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucundan hareketle, aynı bölümde benzer özellik taşıyıp, beraber çalışan bireylerin bu tip yatırım kararlarını alma konusunda birbirlerini etkiledikleri tespit edilmiştir.

Fesliyen (2007) yılında yaptığı çalışmada, bireysel emeklilik sözleşmesi sahibi 1000 kişiye müşteri memnuniyeti ile alakalı anket uygulaması yapmış. Araştırma sonucuna göre, katılımcıların bireysel emeklilik şirketlerini tercih etme sebeplerini; emeklilik şirketinin güvenilir olması (%85,9), finansal yatırım danışmanının kalitesinin iyi olması (%50,8) olarak belirttikleri sonucuna ulaşmıştır.

Gerrans ve Clark- Murphy (2004) yılında yaptığı çalışma sonucunda demografik değişkenlerin insanların emeklilik tercihinde etkili olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Gustmanand ve Steinmeier (2004) çalışmasında ABD Sağlık ve Emeklilik Anketi (HRS) verilerinden hareketle yapısal bir analiz ortaya koymuşlardır. Bu verilerle hane halklarının emeklilik kararlarına ışık tutularak, her bir bireyin bağımsız bir şekilde emeklilik kararı alması amaçlanmıştır. Veriye 1992 yılında yapılmış olan HRS çalışmasında ilave 4767 çift analize alınmıştır. Çalışmada çiftlerin bireysel emeklilik kararı alırken birbirlerinden çok fazla etkilenmedikleri, daha çok bu kararların ücret düzeyi, sosyal güvenlik ve diğer yardımlar konularının etkin olduğu tespit edilmiştir. HRS verileri çiftlerin emeklilik tercihlerinin bağımsız olduğu konusunda oldukça önemli bir kanıt elde edilmiştir.

Gülay'ın (2017) Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi ve akademisyenlerin sisteme otomatik katılıma bakış açılarına ilişkin yapmış olduğu çalışmasında, akademik unvan ile bireysel emeklilik sisteminde kalmak istemeleriyle; medeni durum, unvan, aylık gelir arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki elde etmiştir. İlâveten bireysel emeklilik sisteminden ayrılmayı istemeyle, cinsiyet ve medeni durum, bireysel emeklilik sistemin de kalıp kalmama konusu arasında istatistik bakımdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Heyma (2004) çalışmasında Hollanda'da çalışanların emeklilik sistemine giriş ve daha çok sistem içerisindeki kararlarına etki eden faktörleri ele almıştır. Çalışmada dinamik programlama modeli ile sosyal sigorta ve özel emeklilik kararlarına etki eden yaş, etken emeklilik koşulları, ücret ve sağlık durumu gibi diğer faktörler incelenmiştir. Araştırma sonucundan elde edilen bulgulardan hareketle, maaş ve emeklilik programları konusunda kurumsal bir yapının olduğu ve emeklilik kararı, kısmen elverişlilik koşulları, potansiyel çıkış yöntemleri ve dinamik yönler emeklilik karar davranışı üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Kaydu (2006) Antalya ve Isparta illerinde, 96 katılımcı ile bireysel emeklilik sisteminde tüketici profillerinin karşılaştırılması çalışmasında: katılımcıların %49'unun düşük gelir, %31'inin üst gelir ve %19'unun da orta gelir grubunda yer aldıklarını tespit etmiştir. Kaydu sonucun böyle çıkmasını, alt gelir grubundaki bireylerin daha çok gelecek kaygısı yaşamaları sebebine bağlamıştır. Ayrıca, bireysel emeklilik sistemine en çok katılan kesimin özel sektörde çalışan bireyler olduğunu tespit etmiştir.

Koban (2008) çalışmasında, Gebze, İzmit ve Adapazarı'nda 600 kişiye anket uygulaması yapmıştır. Uygulama sonuçlarına göre; ankete katılan bireylerin yalnızca %4,5'inin bireysel emekliliği tasarruf aracı olarak gördüğünü, %26,3'ünün BES sistemini kullandığını, %13,3'ünün sistemden ayrıldığını, %16,2'sinin bireysel emeklilik sistemi hakkında yeterince bilgiye vakıf olduklarını belirtmişlerdir. Son olarak bireylerin %47,8'inin hayat sigortalarıyla ilgili yaşanan olumsuz tecrübelerden ötürü bireysel emeklilik sistemini tercih etmedikleri tespit edilmiştir.

Korkmaz vd. (2007) yılında İstanbul'da 1000 bireyin bireysel emeklilik sistemine bakış açıları üzerine bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre: çalışmaya katılanların %22'sinin özel emeklilik sigortasına sahip olduğu, %31'inin bireysel emeklilik sistemi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, %42 oranında sistemin yeterince tanıtımının yapılmadığını düşünenlerin var olduğunu, katılımcıların %39'unun bireysel emeklilik sistemine dahil olmayı düşündüğü ve %49'unun bireysel emeklilik sisteminin çalışmayan kişilere de emekli olma

*Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması:
Erzurum İli Örneği*

imkânı tanımasını sistemin en önemli özelliği olarak değerlendirdikleri sonucuna varmışlardır. İlaveten çalışmaya katılanların %49'unun bireysel emekliliği varolan sosyal güvenlik kurumuna ek bir emeklilik aracı, %28'inin tasarruf aracı ve son olarak %23'ünün ise çocuklarının gelecek güvencesi olarak gördüklerini tespit etmişlerdir.

Moralı, T'nin (2016) yılında yaptığı çalışmasından elde edilen sonuçlardan hareketle, BES katılımcılarının genel olarak çalışan sayısı yüksek işyerlerinde, kayıtlı olarak çalışan, eğitim durumu yüksek, profesyonel ve yarı profesyonel meslek mensuplarının bu yatırıma yönelik eğilimlerinin yüksek olduğunu saptamıştır. Diğer taraftan ise çok yüksek gelir elde eden ve ekonomik durumu çok iyi olan bireylerin gelecek kaygısı taşımamasından ötürü bu sisteme yatırıma yönelmediklerini tespit etmiştir.

Özer ve Çınar (2012) bir vakıf üniversitesinde görev yapan 112 öğretim üyesinin bireysel emeklilik sistemine bakış açısını belirlemek üzerine yaptıkları çalışmaya göre; yaş, cinsiyet, çalışılan yıl, gelir düzeyi gibi değişkenler ile bireysel emeklilik sistemine bakış açısı arasında anlamlı ilişkiler tespit etmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların %38,4'ünün bağlı olunan sosyal güvenlik kurumunun ihtiyaçlarını karşılamadığını düşündüklerini, katılımcıların %44,8'inin bireysel emeklilik sistemini ek bir emeklilik aracı olarak gördüğünü, %42,1'inin bireysel emeklilik sistemine dahil olduğunu, %37,1'inin BES'den banka aracılığıyla haberdar olduğunu, %55'inin emeklilik döneminde ek bir gelir elde etmek amacıyla BES'e dahil olduğunu, %54'ünün bireysel emeklilik yaptırmama nedeninin BES şirketlerine güvenmediklerini, %43,7'sinin sistemine dahil olmayı düşünmediklerini ve %48,2'sinin sistemin tanıtımının yeterince yapıldığını düşündüğü sonuçları elde edilmiştir.

Papke (2003) yılı çalışmasında, çalışan bireylerin emeklilik gelirlerini etkileyecek olan bireysel emeklilik planı yatırım tahsis ve katkı oranları konusunda kararlarına etki eden faktörleri incelemiştir. Çalışmasında iki ayrı veri seti kullanan Papke katılımcıların yatırım seçeneklerinin varlık tahsisi, hesap dengesi ve katkı oranları konusunda önemli etkilerinin bulunduğunu gösteren bulgular elde etmiştir. Yatırım kararını alan yatırımcıların %36'sının yıllık katkı ödemesi yapma isteğinde oldukları, bu kitlenin yatırımlarının %13'ünün hisse senetlerine aktardığı, maaşlarının %1 ile %3 arasındaki kısımlarını katkı olarak tasarrufa yönlendirdikleri ve en az 9000\$ tutarında fonlarının biriktiğini tespit etmişlerdir. Ayrıca yaş, gelir ve diğer demografik özelliklerin bireysel emeklilik kararları konusunda etkili olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Rotschedl (2015) yaptığı çalışmadan elde edilen sonuçlardan hareketle, Özel emekliliğin sistemine etki eden en temel faktörün eğitim seviyesi olduğunu, eğitim düzeyi arttıkça sisteme katılma, sistemde kalma ve yatırılan katkı payının artış gösterdiği sonucunu elde etmiştir.

Saraçlı ve Şıklar (2005) çalışmasında; bireysel emeklilik sistemi katılımcılarının şirket tercihlerinin belirleyen faktörleri konjoint analizi yardımı ile analiz etmişlerdir. Bu doğrultuda bireysel emeklilik sistemi şirket seçiminde göz önünde bulundurulabilecek olan değişkenleri içeren anket tasarlanmış ve belirli sayıda denekle görüşerek anketin sonuçları analize tabii tutulmuştur. Değişken olarak şirket ismi, fon işletim gider kesintisi oranı, yönetim gider kesintisi oranı, risk düzeyi ve aylık ödenen katkı payı değişkenleri seçilmiştir. Tercih sebepleri arasında ilk sırada şirket isminin, paralelinde sırasıyla risk düzeyi değişkeni, aylık ödenen katkı payı değişkeni, yönetim gideri kesintisi ve son sırada ise fon işletim gideri kesintisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Şahin vd. (2010) yılı çalışmalarında Türkiye’de BES katılımcılarının özelliklerini inceleyerek farklılıkları ortaya koymak amacıyla Emeklilik Gözetim Merkezi’nden (EGM) sağladığı toplam 1,457,704 kişiden elde edilen 102,896 örneklem alınmıştır. Elde edilen veriler genelleştirilmiş lineer model ile sosyal değişkenlerin (örneğin yaş, meslek, şehir, medeni durum, gelir, sosyal güvenlik kurumu ve eğitim gibi) bireylerin sisteme yaptıkları düzenli katkı payları üzerindeki etkilerini ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre kadınların ve erkeklerin düzenli katkı ödemelerinde bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Eğitim durumu, gelir ve yaş yükseldikçe katılımın da arttığı sonucu ortaya çıkarken, erkek ve kadınlar için ayrı ayrı bu durum analiz edildiğinde ise; şehir ve medeni durum değişkeni hariç olmak üzere, diğer tüm değişkenlerin kadınlar için anlamlı sonuç verdiği tespit edilmiştir.

Şener ve Akın (2010) çalışmasında, katılımcıların bireysel emeklilik sistemine giriş kararlarını etkileyen faktörleri belirlemek için 400 kişiye anket uygulaması yapmıştır. Yapılan uygulamanın sonuçlarına göre, bireylerin %88’inin bireysel emeklilik sistemini duyduklarını ve gelir düzeyinin bireysel emeklilik sistemine giriş kararlarında önemli bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Diğer bir deyişle, bireylerin gelir düzeyi arttıkça bireysel emeklilik sistemine girişlerine olumlu yansıdığını bulmuşlardır. Buna ilaveten bireylerin eğitim düzeyi arttıkça sisteme dahil olma isteklerinde de ayrıca bir artış olduğunu saptamışlardır.

Yanardağ’ın (2010) 120 kişi üzerinde yaptığı çalışmasına göre; bireysel emeklilik sistemine katılmayı düşünmeyen 40 katılımcının %70’i yeterli birikim-

lerinin olmadığını, %50'sinin ise bireysel emeklilik sisteminin herhangi bir sağlık hizmetini kapsamadığı için bu sisteme katılmayı düşünmediklerini söylemektedirler. İlâveten, çalışmaya katılan bireylerin yaklaşık %77'si bireysel emeklilik sisteminin kişilerin gelirlerini artıracığını düşünmekteyken, %80'i BES'in zorunlu emeklilik sisteminin yetersizliğinden ve ikinci bir maaş imkânı sunmasından ötürü ileriki dönemlerde gelişeceği beklentisinde olduklarını tespit etmişlerdir.

Yazıcı (2015) çalışmasında Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemi ve uygulaması ele alınmıştır. Çalışmaya katılanların sisteme çoğunlukla tasarruf yapmak için girdiği, devlet katkısı hakkında bilgi sahibi olduğu ve sistemde uzun vadeli kalmayı planladığı sonuçlarına varılmıştır.

2. Materyal ve Metot

Çalışmadaki bağımlı değişken, "**Otomatik bireysel emeklilik (BES) sözleşmeniz var mıdır?**" sorusudur. Bu değişken nominal ölçekle ölçülmüş bir değişkendir. Çalışmada bu bağımlı değişkenle ilişkili olabileceği düşünülen çok sayıda bağımsız değişken tarif edilmiştir. Bu bağımsız değişkenlerin bazıları nominal ölçekle, bazıları ordinal ölçekle ölçülmüştür.

Araştırmanın verileri Erzurum il merkezinde yaşayan 665 yetişkin bireye uygulanan bir anketten sağlanmıştır. Çalışmadaki veriler toplam 53 değişkenden sağlanmıştır. Anketin geçerlilik ve güvenilirliğini araştırırken bulunan Cronbach alfa katsayısı 0,790'dir. Bu da anketin %79 güvenle uygulandığını göstermektedir.

Pearson Ki-Kare Bağımsızlık Testine göre %5 önem seviyesinde bağımlı değişkenle ilişkili olabilecek bağımsız değişkenler tespit edilecektir. Bağımlı değişkenle ilişkili görülen değişkenler daha sonra kurulacak çoklu lojistik regresyon modelinde değerlendirilecektir.

Sosyal bilimlerde özellikle sosyo-ekonomik araştırmalarda, incelenen değişkenlerin bazıları hassas ölçekle ölçülmekle beraber, bazıları da olumlu-olumsuz, başarılı-başarısız, evet-hayır gibi iki şıklı verilerden oluşmaktadır. İki şıklı veriler, kategorik verilerin en yaygın olarak kullanılan şeklidir. Bu çalışmadaki bağımlı değişken de sonuçları evet-hayır ile ifade edilebilen nominal ölçekle ölçülmüş bir değişkendir. Bağımlı değişkenin iki şıklı kategorik veriler olması durumunda bağımsız değişkenle (veya değişkenlerle) bağımlı değişken arasındaki sebep-sonuç ilişkisini incelerken lojistik regresyon analizi kullanılır (Agresti, 1996).

Lojistik regresyon modelinde bağımsız değişkenlerin hepsi veya bazılarının sürekli ya da kategorik değişkenler olmasına ilişkin bir zorunluluk olmayıp yapı-

lan araştırmalarda daha çok sürekli değişkenlerin tercih edilmesi önerilmektedir (Işığışık, 2003).

Lojistik regresyon analizi bir kısım varsayımların (normallik, ortak kovaryansa sahip olma gibi) sağlanamaması durumunda diskriminant analizi ve çapraz tablolara alternatif bir yöntemdir. Bağımlı değişkenin 0 ve 1 gibi ikili ya da ikiden çok düzey içeren kesikli değişken olması durumunda, normallik varsayımının sağlanması şartı olmadığı için rahatlıkla kullanılabilir. Ayrıca elde edilen modelin matematiksel olarak çok esnek olması ve kolay yorumlanabilir olması bu yöntem olan ilgiyi artırmaktadır (Tatlıdil, 2002).

Lojistik regresyon modelinin, temeli olasılık oranına (odds ratio) dayanır. Olasılık oranı, bir olayın gerçekleşmesi olasılığı ile söz konusu olayın gerçekleşmemesi olasılığın karşılaştırır. Böylece lojistik regresyon modeli, olasılık oranının doğal logaritması alınarak elde edilir. Olasılık oranının doğal logaritması alınarak elde edilen lojistik regresyon modelinin parametrelerini tahmin ederken en yüksek olabilirlik (maximum likelihood) yöntemi yaygın olarak kullanılır (Benson-Levine, 1996). Böylece iki değişkenli lojistik regresyon modeli,

$$P(Y) = \frac{e^{\beta_0 + \beta_1 X}}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 X}} = \frac{1}{1 + e^{-\beta_0 - \beta_1 X}}$$

şeklinde yazılır. Lojistik regresyon modelindeki katsayılar,

$$\ln\left(\frac{P(Y)}{Q(Y)}\right) = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_p X_p$$

ve

$$\frac{P(Y)}{Q(Y)} = e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_p X_p} = e^{\beta_0} e^{\beta_1 X_1} e^{\beta_2 X_2} \dots e^{\beta_p X_p}$$

şeklinde hesaplanır. Burada

$$Q(Y) = 1 - P(Y)$$

şeklinde hesaplanır. Olasılık oranının $OR = P(Y) / Q(Y)$ şeklinde hesaplandığı hatırlanacak olursa, her bir parametrenin e^{β_p} değerleri olasılık oranları olarak ele alınırlar. Böylece e^{β_p} , Y değişkeninin X_p değişkeninin etkisi ile kaç kat daha fazla ya da yüzde kaç oranda fazla gözlenme olasılığına sahip olduğunu belirtir (Özdamar, 1999).

3. Bulgular

Sonuçları Tablo 1a'da gösterilen ki-kare analizlerine göre %5 önem seviyesinde bireysel emeklilik sistemi algısı üzerinde etkili olan demografik faktörler bireylerin üniversitedeki görevleri, yaşları, öğrenim durumları, aylık kişisel gelirleri, ailelerinin aylık gelirleri ve aylık tasarruf miktarlarıdır. bireysel emeklilik sistemi algısı üzerinde etkili olmayan demografik faktörler ise cinsiyet, medeni durum, ailedeki birey sayısı, ailede eğitim alan birey sayısı, çalışma yılı, ikamet yılı, oturlan evin niteliği, maaş dışı gelir, ailedeki çalışan diğer birey olup olması, düzenli tasarruf yapmasıdır.

Tablo 1a: Demografik Özelliklere Göre BES Algısı

Demografik Faktörlere Göre BES Algısı	χ^2 Değeri	s.d.	P Değeri
Cinsiyet	1,023	1	0,156
Medeni durum	0,963	1	0,164
Üniversitedeki görev	22,575	5	0,000
Ailedeki birey sayısı	2,221	4	0,348
Ailedeki eğitim alan birey sayısı	3,800	3	0,142
Yaş	12,275	3	0,003
Çalışma yılı	6,032	3	0,055
Erzurum'daki ikamet yılı	5,036	3	0,085
Öğrenim durumu	9,991	4	0,020
Aylık kişisel gelir	12,298	5	0,015
Ailenin aylık geliri	20,395	5	0,000
Aylık tasarruf miktarı	12,048	5	0,017
Oturulan evin niteliği	3,085	5	0,344
Maaş dışı gelir	2,462	2	0,146
Ailede sizden başka çalışan var mı?	1,035	1	0,155
Düzenli tasarruf yapma	1,581	1	0,105

Sonuçları Tablo 1b'de gösterilen ki-kare bağımsızlık analizlerine göre %5 önem seviyesinde bireysel emeklilikle alakalı düşüncelere göre BES algısı üzerinde sigorta şirketlerinin BES'e önem vermesi, BES'deki 10 yıllık birikim zorunluluğu, BES'deki devlet teşvikinin yeterliliği, BES'de kalma düşüncesi, BES'i tavsiye etme düşüncesi, BES fonunca yapılan kesintileri bilme, BES fonunda biriken tutarı bilme ve BES fonunca yapılan kesintileri artırma isteği etkilidir. Birey-

*Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması:
Erzurum İli Örneği*

sel emeklilik yaşının 56 olması bireysel emeklilikle alakalı düşüncelere göre BES algısı üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 1b: Bireysel Emeklilikle Alakalı Düşüncelere Göre BES Algısı

Bireysel Emeklilikle Alakalı Düşüncelere Göre BES Algısı	χ^2 Değeri	s.d.	P Değeri
Sigorta şirketlerinin BES'e önem vermesi	17,921	1	0,000
BES yaşının 56 olması	0,006	1	0,469
BES'de 10 yıllık birikim zorunluluğu	16,035	1	0,000
BES'deki devlet teşvikinin yeterliliği	11,453	1	0,000
BES'de kalma düşüncesi	244,196	1	0,000
BES'i tavsiye etme	95,550	1	0,000
BES fonunca yapılan kesintileri bilme	84,392	1	0,000
BES fonunda biriken tutarı bilme	86,111	1	0,000
BES fonunca yapılan kesintileri artırma isteği	31,897	1	0,000

Sonuçları Tablo 1c'de gösterilen ki-kare bağımsızlık analizlerine göre %5 önem seviyesinde birikimleri değerlendirme düşüncesine göre BES algısı üzerinde ev ve araba alma, bireysel emeklilik sigortası yaptırma ve kendi işine yatırım yapma düşüncesi etkilidir. Birikimleri değerlendirme düşüncesine göre BES algısı üzerinde vadeli hesapta faize yatırım yapma, vadesiz hesapta biriktirme, dövize yatırım yapma, altına yatırım yapma ve hisse senedi-tahvil alımı yapma düşüncesi etkili değildir.

Tablo 1c: Birikimleri Değerlendirme Düşüncesine Göre BES Algısı

Birikimlerinizi nasıl değerlendirmeyi düşünüyorsunuz?	χ^2 Değeri	s.d.	P Değeri
Ev alarak	33,080	4	0,000
Araba alarak	21,059	4	0,000
Faize yatırarak (Vadeli hesapta)	4,326	4	0,182
Vadesiz hesapta (Faizsiz) biriktirerek	2,686	4	0,306
Dövize yatırım yaparak	0,865	4	0,465
Altına yatırım yaparak	5,767	4	0,109
Bireysel emeklilik sigortası yaptırarak	61,389	4	0,000
Kendi işime yatırarak	14,554	4	0,003
Hisse senedi- tahvil alımı yaparak	5,037	4	0,192

*Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması:
Erzurum İli Örneği*

Sonuçları Tablo 1d’de gösterilen ki-kare bağımsızlık analizlerine göre %5 önem seviyesinde BES’ini tercih etmede etkili olan faktörlere göre BES algısı üzerinde kişisel tercihi güvence altına alma, gelecekte işsiz kalma ihtimaline karşı güvence sağlaması düşüncesi etkilidir. BES’ini tercih etmede etkili olan faktörlere göre BES algısı üzerinde etkili olmayan faktörler aileyi güvence altına alma, emeklilikte ek gelir sağlama, Türkiye’de zorunlu emeklilik sisteminin yetersiz olması, emeklilik süresince ikinci bir maaş imkanı sağlaması ve deneyimli yöneticilerin bireysel emeklilik fonlarını daha iyi yönlendirecek olmasıdır.

Tablo 1d: BES’ini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlere Göre BES Algısı

Bireysel Emeklilik Sistemini tercih etmede hangi faktörler ne ölçüde etkilidir?	χ^2 Değeri	s.d.	P Değeri
Kişisel geleceği güvence altına almak	9,175	4	0,029
Aileyi güvence altına almak	3,347	4	0,250
Emeklilikte ek gelir sağlamak	7,247	4	0,062
Türkiye’de zorunlu emeklilik sisteminin yetersiz olması	4,844	4	0,152
Emeklilik sürecinde ikinci bir maaş imkânı sağlaması	6,996	4	0,068
Gelecekte işsiz kalma ihtimaline karşı güvence sağlaması	10,478	4	0,017
Deneyimli yöneticilerin bireysel emeklilik fonlarını daha iyi yönlendirecek olması	2,475	4	0,325

Sonuçları Tablo 1e’de gösterilen ki-kare bağımsızlık analizlerine göre %5 önem seviyesinde BES’ini tercih etmemede etkili olan faktörlere göre BES algısı üzerinde birikimin bankada değerlendirmedin daha akılcı olması, sisteme katılım için geç kalma düşüncesi, emekli olunca birikimin az olması düşüncesi ve bireysel emeklilik şirketine karşı güvensizlik etkilidir. BES’ini tercih etmemede etkili olan faktörlere göre BES algısı üzerinde etkili olmayan faktörler sistemin sağlık hizmetlerini kapsamaması, döviz ve altına yatırım yapmanın daha akılcı olması, gayrimenkule yatırım yapmanın daha akılcı olması, yatırım yapacak kadar çok birikimin olmaması, sistem hakkında yeterince bilgiye sahip olunmaması ve mecburiyet olmamasından dolayı manevi açıdan sorumlu olma düşüncesidir.

Tablo 1e: BES'i Tercih Etmemede Etkili Olan Faktörlere Göre BES Algısı

Bireysel Emeklilik Sistemini tercih etmemede hangi faktörler ne ölçüde etkilidir?	χ^2 Değeri	s.d.	P Değeri
Bireysel emeklilik sistemi sağlık hizmetlerini kapsamadığından	5,157	5	0,199
Döviz ve altına yatırım yapmanın daha akılcı olması	8,990	5	0,055
Birikimimi bankada değerlendirmenin daha akılcı olması	14,434	5	0,007
Gayrimenkule yatırım yapmanın daha akılcı olması	2,766	5	0,368
Yatırım yapacak kadar çok birikim olmaması	7,238	5	0,102
Sisteme katılmak için geç kaldığımı düşünüyorum	11,152	5	0,024
Bireysel emeklilik sistemi hakkında yeterince bilgi değilim	6,214	4	0,092
Emekli olunca birikimin az olmasından dolayı	9,328	4	0,027
Bireysel emeklilik şirketine güvensizlikten dolayı	15,583	4	0,002
Mecburi olmadığından manevi açıdan sorumlu olacağımı düşündüğüm için	3,507	4	0,239

4. Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Faktörlerin Belirlenmesi

Tablo 2'de gösterilen ikili lojistik regresyon modeli istatistiki bakımdan anlamlıdır ($\chi^2 = 399,084$ sd = 57, P = 0,000). Modelin -2Log Olabilirlik Katsayısı = 449,747, Cox-Snell R² Katsayısı = 0,478 ve Nagelkerke R² Katsayısı = 0,638'dir. Modeldeki değişkenlerle bireysel emeklilik algısı %84,9 oranında doğru tahmin edilmiştir.

Bireylerin yaşları bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir (0,016). Orta yaşta olan bireyler genç yaşta olanlara göre bireysel emeklilik sistemini yaklaşık olarak 2,13 kat daha fazla tercih etmektedir. Olgun yaşa sahip olan bireyler genç yaşta olan bireylere göre yaklaşık olarak 5,21 kat daha fazla bireysel emeklilik sistemini tercih etmektedirler. Sonuç olarak bireysel emeklilik sistemi yaş arttıkça daha fazla tercih edilmektedir.

Aylık tasarruf miktarı bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir (0,020). Aylık tasarruf miktarı orta seviyede olan bireyler, tasarruf miktarı düşük olan bireylere göre yaklaşık olarak 2,28 kat daha fazla bireysel emeklilik sistemini tercih etmektedir. Aylık tasarruf miktarı yüksek olan bireyler düşük olanlara göre bireysel emeklilik sistemini yaklaşık olarak 1,37 kat daha fazla tercih etmektedir. Bu sonuçlar ışığında tasarruf miktarı arttıkça sistemi tercih etmede artışın söz konusu olduğu söylenebilir.

*Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması:
Erzurum İli Örneği*

Bireysel emeklilik sisteminde kalma fikri bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir (0,000). Sistemde kalmayı düşünmeyenler kalmayı düşünenlere göre bireysel emeklilik sistemini yaklaşık olarak 18,32 kat daha fazla tercih etmektedirler.

Bireysel emeklilik sistemi fonunca yapılan kesintiler bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir (0,012). Yapılan kesintileri bilmeyenler bilenlere göre yaklaşık olarak 2,22 kat daha fazla bireysel emeklilik sistemini tercih etmektedirler.

Bireysel emeklilik sistemi fonunda biriken tutar bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir (0,001). Sistemde biriken tutarı bilmeyenler bilenlere göre yaklaşık olarak 3,02 kat daha fazla bireysel emeklilik sistemini tercih etmektedirler.

Tablo 2: Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi

	B	S.Hata	Wald	sd	P	
Üniversitedeki Görev			10,989	5	0,152	
Üniversitedeki Görev(1)	-0,276	0,498	0,308	1	0,579	0,759
Üniversitedeki Görev(2)	-0,175	0,598	0,086	1	0,769	0,839
Üniversitedeki Görev(3)	-0,885	0,608	2,121	1	0,145	0,413
Üniversitedeki Görev(4)	-1,895	0,641	8,734	1	0,003	0,150
Üniversitedeki Görev(5)	-1,447	0,761	3,618	1	0,057	0,235
Yaş			10,310	2	0,016	
Yaş(1)	0,755	0,458	2,717	1	0,099	2,128
Yaş(2)	1,650	0,589	7,838	1	0,005	5,208
Öğrenim			0,633	3	0,959	
Öğrenim(1)	-0,473	0,647	0,535	1	0,465	0,623
Öğrenim(2)	-0,436	0,776	0,315	1	0,575	0,647
Öğrenim(3)	-0,050	1,498	0,001	1	0,973	0,951
Aylık gelir			3,593	2	0,609	
Aylık gelir(1)	-0,609	0,569	1,147	1	0,284	0,544
Aylık gelir(2)	-0,292	0,668	0,191	1	0,662	0,747
Ailenin aylık geliri			6,728	2	0,242	
Ailenin aylık geliri(1)	-0,764	0,526	2,110	1	0,146	0,466
Ailenin aylık geliri(2)	-0,417	0,561	0,552	1	0,457	0,659
Aylık tasarruf miktarı			13,395	2	0,020	

*Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması:
Erzurum İli Örneği*

Aylık tasarruf miktarı(1)	0,822	0,320	6,585	1	0,010	2,275
Aylık tasarruf miktarı(2)	0,316	0,486	0,424	1	0,515	1,372
Aileye ait araba sayısı			0,941	2	0,625	
Aileye ait araba sayısı(1)	0,096	0,419	0,052	1	0,819	1,101
Aileye ait araba sayısı(2)	-0,245	0,520	0,221	1	0,638	0,783
Sigorta şirketlerinin BES'e önem vermesi(1)	0,301	0,275	1,196	1	0,274	1,351
BES'deki 10 yıllık birim zorunluluğu (1)	-0,014	0,292	0,002	1	0,961	0,986
BES'deki devlet teşviği(1)	-0,002	0,266	0,000	1	0,995	0,998
BES'de kalma düşüncesi(1)	2,908	0,350	68,936	1	0,000	18,322
BES'i tavsiye etme(1)	0,179	0,343	0,273	1	0,601	1,197
BES'de yapılan kesintileri bilme(1)	0,798	0,319	6,251	1	0,012	2,222
BES'de biriken tutarı bilme(1)	1,104	0,324	11,608	1	0,001	3,016
BES'de yapılan kesintileri artırma isteği(1)	0,287	0,346	0,688	1	0,407	1,333
Ev alma			6,145	2	0,046	
Ev alma(1)	0,132	0,347	0,145	1	0,703	1,141
Ev alma(2)	-0,723	0,338	4,567	1	0,033	0,485
Araba alma			5,110	2	0,078	
Araba alma(1)	0,647	0,332	3,796	1	0,051	1,910
Araba alma(2)	-0,162	0,371	0,191	1	0,662	0,850
BES sigortası yaptırma			4,849	2	0,089	
BES sigortası yaptırma(1)	0,067	0,370	0,033	1	0,856	1,070
BES sigortası yaptırma(2)	-0,745	0,373	3,985	1	0,046	0,475
Kendi işine yatırım yapma			6,767	2	0,034	
Kendi işine yatırım yapma(1)	-0,866	0,361	5,762	1	0,016	0,420
Kendi işine yatırım yapma(2)	0,118	0,369	0,103	1	0,748	1,126
Kişisel geleceği güvence altına alma			16,082	2	0,000	
Kişisel geleceği güvence altına alma (1)	-0,421	0,369	1,302	1	0,254	0,656
Kişisel geleceği güvence altına alma (2)	0,923	0,353	6,837	1	0,009	2,517
İşsiz kalma ihtimaline karşı güvence			2,391	2	2,391	
İşsiz kalma ihtimaline karşı güvence (1)	0,222	0,431	0,266	1	0,606	1,249
İşsiz kalma ihtimaline karşı güvence (2)	-0,351	0,356	0,968	1	0,325	0,704
Birikimi bankada değerlendirme			0,053	2	0,999	

*Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması:
Erzurum İli Örneği*

Birikimi bankada değerlendirme(1)	0,210	0,339	0,387	1	0,534	1,234
Birikimi bankada değerlendirme(2)	0,888	0,344	6,675	1	0,010	2,429
Sisteme geç katılma düşüncesi			1,069	2	0,586	
Sisteme geç katılma düşüncesi(1)	-0,107	0,334	0,103	1	0,748	0,898
Sisteme geç katılma düşüncesi(2)	-0,377	0,368	1,051	1	0,305	0,686
Emeklilikte birikimin az olması düşüncesi			1,191	2	0,551	
Emeklilikte birikimin az olması düşüncesi(1)	0,405	0,383	1,118	1	0,290	1,500
Emeklilikte birikimin az olması düşüncesi(2)	0,313	0,375	0,695	1	0,405	1,367
BES sistemine güvensizlik			4,360	2	0,113	
BES şirketine güvensizlik(1)	-0,767	0,369	4,323	1	0,038	0,465
BES şirketine güvensizlik(2)	-0,364	0,362	1,014	1	0,314	0,695
Sabit	0,124	0,081	2,349	1	0,125	1,132

Ev alma düşüncesi bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir (0,078). Ev alma isteği ara sıra olan bireyler istemeyenlere göre yaklaşık olarak 1,14 kat daha fazla bireysel emeklilik sistemini tercih etmektedirler. Ev almayı sürekli olarak düşünen bireyler düşünmeyenlere göre bireysel emeklilik sistemini yaklaşık olarak %99,5 oranında daha az tercih etmektedirler.

Araba alma düşüncesi bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir (0,078). Araba alma düşüncesi ara sıra olan bireyler hiç olamayanlara göre yaklaşık olarak 1,91 kat daha fazla bireysel emeklilik sistemini tercih etmektedirler. Araba almayı sürekli olarak düşünen bireyler düşünmeyenlere göre bireysel emeklilik sistemini yaklaşık olarak %99,1 oranında daha az tercih etmektedirler.

Bireysel emeklilik sigortası yaptıрма fikri bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir (0,089). Bireysel emeklilik sigortası fikrini ara sıra yaptırmayı düşünenler yaptırmayı düşünmeyenlere göre bireysel emeklilik sistemini yaklaşık olarak 1,07 kat daha fazla tercih etmektedirler. Bireysel emeklilik sigortası fikrini sürekli olarak yaptırmayı düşünenler yaptırmayı düşünmeyenlere göre bireysel emeklilik sistemini yaklaşık olarak %99,5 oranında daha az tercih etmektedirler.

Birikimlerini kendi işine yatırım yapma düşüncesi bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir (0,034). Birikimlerini ara sıra kendi işine yatırmak isteyenler, kendi işine yatırım yapmak istemeyenlere göre yaklaşık olarak %99,6 oranında daha az bireysel emeklilik sistemini tercih etmektedirler. Birikimlerini sürekli kendi işine yatırmak isteyenler, kendi işine yatırım yapmak istemeyenlere

göre yaklaşık olarak 1,13 kat daha fazla bireysel emeklilik sistemini tercih etmektedirler.

Kişisel geleceklerini güvence altına alma isteği bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkilidir (0,000). Kişisel geleceklerini bazen güvence altına almak isteyenler istemeyenlere göre yaklaşık olarak %99,4 oranında daha az bireysel emeklilik sistemini tercih etmek istemektedirler. Kişisel geleceklerini güvence altına almak isteyenler istemeyenlere göre yaklaşık olarak bireysel emeklilik sistemini 2,1 kat daha fazla tercih etmektedirler.

SONUÇ

Erzurum il merkezinde 665 yetişkin birey üzerinde uygulanan anketin sonuçlarına göre katılımcıların %46,8'i bireysel emeklilik sistemine dahil olduklarını belirtmektedirler. Bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkili olan faktörleri araştırdığımız bu çalışmanın sonuçları ilgili sigorta acentaları ve devlet birimleri ile konuyla ilgilenen araştırmacılar için dikkat edilmesi gereken hususları içermektedir.

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; bireylerin yaşlarının bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkili olduğu tespit edilmiştir. Orta ve olgun yaşta olan bireylerin genç yaşta olan bireylere göre daha fazla bireysel emeklilik sistemini tercih etmektedirler. Sonuç olarak bireysel emeklilik sistemi yaş arttıkça daha fazla tercih edilmektedir. Bu sonucun Bernasek ve Shwiff (2001) yılı, Clark ve Pitts (1999) yılı ve Bozkuş ve Elveren (2009) yılı çalışma sonuçlarıyla benzerliklerinin olduğu söylenebilir.

Aylık tasarruf miktarı bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkili olduğu tespit edilmiştir. Aylık tasarruf miktarı orta ve yüksek seviyede olanların düşük seviyede olanlara göre daha fazla bireysel emeklilik sistemini tercih etmektedirler. Bu sonuçlar ışığında tasarruf miktarı arttıkça sistemi tercih etmede artışın söz konusu olduğu söylenebilir.

Bireysel emeklilik sisteminde kalma fikri bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bireysel emeklilik sistemi fonunca yapılan kesintiler ve bireysel emeklilik sistemi fonunda biriken tutarın bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkili olduğu tespit edilmiştir.

Ev alma düşüncesinin bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkili olduğu görülmüştür. Ev alma isteğini sürekli olarak düşünen bireylere kıyasla ara sıra düşünen bireylerin bireysel emeklilik sistemini daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Araba alma düşüncesinin ve bireysel emeklilik sigortası yaptırma fikrinin bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bireysel emeklilik sigortası yaptırma fikri ve birikimlerini kendi işine yatırım yapma düşüncesinin de bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkili olduğu tespit edilmiştir.

Son olarak bireylerin kişisel geleceklerini güvence altına alma isteklerinin bireysel emeklilik sistemini tercih etmede etkili olduğu tespit edilmiştir. Kişisel geleceklerini güvence altına almak isteyenlerin daha fazla sistemi tercih ettikleri görülmektedir. Buradan hareketle BES sisteminin gelecek kaygısı taşıyan bireyler için önemli bir güvence getireceği söylenebilir. Bu sonuçlar, Kaydu (2006) yılı sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Agresti, A. (1996). *An Introduction to Categorical Data Analysis*, John Wiley and Sons. Inc., Publication.
- Akın, F. (2008). Özel emeklilik fonları ve Türkiye’de bireysel emeklilik sistemi üzerine bir araştırma (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anderson, H. vd. (1986). Do retirement dreams come true? The effect of unanticipated event-sen retirement plans, *Industrial and Labor Relations Review*, 39, 518-526.
- Antolin, P., Payet, S. ve Yermo, J. (2012) Coverage of private pension systems: Evidence and policy options, *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, 20, 1-36.
- Aslan, B. (2018). Bireysel emeklilik sistemi: Elazığ örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, A. E., ve Selçuk, E. A. (2017). Türkiye’de bireysel emeklilik sistemine katılım kararını etkileyen faktörler, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 54(632), 27-37.
- Berenson, M. L. ve Levine, D. M. (1996). *Basic Business Statistics: Concepts and Applications (Sixth Edition)*. Prentice-Hall International.
- Bernasek, A. ve Shwiff, S. (2001) .Gender, risk and retirement, *Journal of Economic Issues*, 35 (2), 345-356.
- Bernheim, B.D. ve Garrett, D.M. (2003). The effects of financial education in the workplace: Evidence from a survey of households, *Journal of Public Economics*, 87, 1487-1519.
- Bozkuş, S. C. ve Elveren A. Y. (2009). Türkiye’de bireysel emeklilik sistemindeki cinsiyet farklılıklarının analizi, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 19 (69), 89-106.
- Burbidge, J.B. ve Robb, A.L. (1980). Pensions and retirement behaviour, *The Canadian Journal of Economics*, 13(3), 421-437.

*Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması:
Erzurum İli Örneği*

- Clark, R. L. ve Pitts, M. M. (1999). Faculty choice of a pension plan: Defined benefit versus defined contribution, *Industrial Relations*, 38 (1), 18-45.
- Çetin, I. ve Sevüktekin, M. (2015). Factors affecting people's entrance to individual pension system in Bursa, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 67, 171-192.
- Çömlekçi, İstemi ve Oğuzhan, Gökmen, (2017). Bireysel emeklilik sistemine katılmada etkili olan faktörler: TR42 bölgesinde bir araştırma, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49), 579-588.
- Duflo, E. ve Saez, E. (2002). Participation and investment decisions in a retirement plan: The influence of colleagues choices, *Journal of Public Economics*, 85, 121 –148.
- Fesliyen, B. (2007). Sigorta sektöründe müşteri ilişkileri yönetimi ve bireysel emeklilik sistemi uygulamalarına yönelik bir araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Gerrans, P. ve Clark- Murhpy, M. (2004). Gender differences in retirement savings decisions, *Journal of Pension Economics, and Finance*, 3 (2), 145- 164.
- Gustmanand, A.L. ve Steinmeier, T.L. (2004). Social security, pensions and retirement behaviour within the family, *Journal of Applied Econometrics*, 19(6), 723-737.
- Gülay, T. (2017). Türkiye’de Bireysel emeklilik sistemi ve akademisyenlerin sisteme otomatik katılıma bakış açılarına ilişkin bir analiz: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Heyma, A. (2004). A structural dynamic analysis of retirement behaviour in the Netherlands, *Journal of Applied Econometrics*, (6), 739-759.
- Işığışık, E. (2003). Bebeklerin doğum ağırlıklarını ve boylarını etkileyen faktörlerin lojistik regresyon analizi ile araştırılması. *IV. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu*, 3.
- Kaydu, Z. (2006). Bireysel emeklilik sisteminde tüketici profillerinin farklılaşması: Antalya ve Isparta illerinin karşılaştırılması örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koban, H. (2008). Bireysel emeklilik sisteminde pazarlama: tüketici algıları üzerine bir araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, E., Akgeyik, T., Yılmaz, B. E., Oktayer, N., Susam, N. ve Şeker, M. (2007). *Sosyal Güvenlikte Yeni Yaklaşım: Bireysel Emeklilik*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Moralı, T. (2010). Bireysel emeklilik sistemi yatırımcılarının davranışsal tercihlerini etkileyen faktörlerin yapısal eşitlik modeli ile analizi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi (Cilt I, 2.Baskı)*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

*Bireysel Emeklilik Sistemini Tercih Etmede Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması:
Erzurum İli Örneği*

- Özer, Ö. ve Çınar, E. (2012). Bir vakıf üniversitesi akademik personelinin bireysel emeklilik sistemine bakış açısının değerlendirilmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (19), 75-88.
- Papke, L.E. (2004). Individual financial decisions in retirement saving plans: The role of participant-direction, *Journal of Public Economics*, 88, 39– 61.
- Rotschedl, J. (2015). Selected factors affecting the sustainability of the PAYG pension system. *Procedia Economics and Finance*, 30, 742-750.
- Saraçlı, S. ve Şıklar, E. (2005). Bireysel emeklilik şirketlerinin tercihinde etkili olan faktörlerin konjoint analizi ile incelenmesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 1-12.
- Şahin, Ş., Rittersberger-Tılıç, H., Elveren, A. Y. (2010). The individual pension system in Turkey: A gendered perspective. *Ekonomik Yaklaşım*, 21(77), 115-142.
- Şener, O. ve Akın, F. (2010). Özel emeklilik fonları ve Türkiye’de bireylerin bireysel emeklilik sistemine giriş kararlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine bir araştırma, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 28 (1), 291-312.
- Tatlıdil, H.(2002). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz*. Ankara: Ziraat Matbaacılık.
- Yanardağ, M. Ö. (2010). Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi ve bireysel emeklilik sisteminin etkinliği: Muğla ili üzerine ampirik bir inceleme (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcı, S. (2015). Bireysel emeklilik sistemi ve Türkiye uygulaması (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.